

НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ

ТРЕНДОВИ У КРЕДИТНОЈ АКТИВНОСТИ

Друго тромесечје 2016. године

Београд, септембар 2016. године

Уводна напомена

Извештај *Трендови у кредитној активности* детаљно анализира најновије трендове у кредитној активности ради што бољег разумевања ситуације на домаћем кредитном тржишту. У њему се разматрају кретање кредитне активности, цена задуживања привреде и становништва, као и услови на кредитном тржишту на основу фактора који опредељују понуду и тражњу за кредитима.

Кредитни агрегати представљају квантификацију кретања на овом тржишту и израчунавају се на основу статистике биланса стања банкарског сектора, која обезбеђује податке о стању потраживања домаћих банака по основу кредита. Имајући у виду релативно високо учешће девизно индексираних кредита у кредитном портфолију, прираст и стопе раста кредита израчунавају се по искључењу ефекта промене курса динара према осталим валутама заступљеним у кредитном портфолију.

У извештају се користе и резултати анкете о кредитној активности банака, коју Народна банка Србије спроводи од почетка 2014. године. Анкетом је знатно унапређено сагледавање ситуације на домаћем кредитном тржишту, јер пружа увид у ставове представника банака о оствареним и очекиваним променама на страни понуде кредита, као и на страни тражње приватног сектора за кредитима. Учешће банака у анкети је добровољно, а одзив готово стопостотан.

Користе се и резултати анкете коју је Европска инвестициона банка развила у контексту Бечке иницијативе 2, која прати процес смањења изложености међународних банкарских групација и пратећих ограничења кредитне активности. Анкета се спроводи од октобра 2012, два пута годишње, и прати супсидијаре међународних банкарских групација у земљама централне и југоисточне Европе – њихове стратегије, тржишне услове и очекивања. Циљ анкете је сагледавање ефеката понуде и тражње на кредитну активност, као и утицаја домаћих и међународних фактора на услове понуде и тражње. Из Србије у овој анкети учествује десет банака, чија актива чини око 65% укупне активе банкарског сектора Србије.

СКРАЋЕНИЦЕ КОРИШЋЕНЕ У ОВОМ ИЗВЕШТАЈУ

БДП – бруто домаћи производ

д.с. – десна скала

ЕИБ – Европска инвестициона банка

л.с. – лева скала

М – месец

млн – милион

млрд – милијарда

мг. – међугодишње

ММФ – Међународни монетарни фонд

NPL – проблематични кредити

П – полугодиште

п.п. – процентни поен

Т – тромесечје

Не наводе се друге општепознате скраћенице.

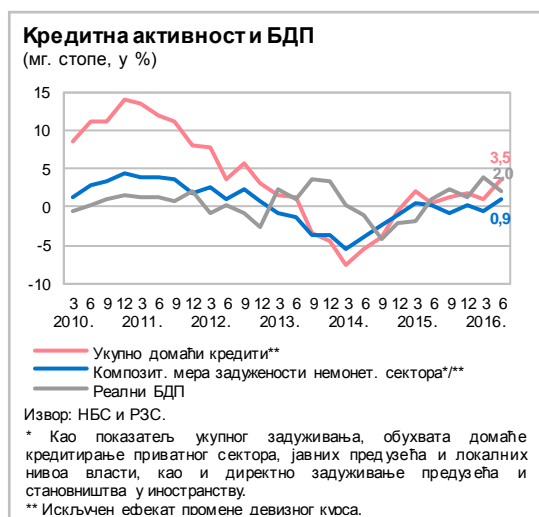
Садржај

Резиме	6
I. Сектор привреде	7
1. Кредити привреди	7
2. Цена задуживања привреде	9
3. Оцена понуде и тражње за кредитима – на основу резултата анкета о кредитној активности.....	9
II. Сектор становништва	11
1. Кредити становништву.....	11
2. Цена задуживања становништва	12
3. Оцена понуде и тражње за кредитима – на основу резултата анкета о кредитној активности.....	13

Резиме

Ублажавање монетарне политике и последични знатан пад каматних стопа на динарске кредите, уз ниске каматне стопе на међународном тржишту новца, допринели су опоравку кредитне активности. Након што је почетком 2016. привремено успорио, међугодишњи раст домаћих кредита у наредним месецима постепено убрзава и у јуну је, искључујући ефекат промене девизног курса,¹ износио 3,5%. Опоравку кредитне активности у већој мери доприноси раст кредита становништву (7,2% међугодишње у јуну), а од маја поново и раст кредита привреди (1,2% међугодишње у јуну).

После уобичајено ниже активности почетком године, кредитирање предузећа је у наредним месецима повећано. То потврђује и износ нових кредита, који је био за четвртину виши него у првом тромесечју и за 12% виши него у другом тромесечју претходне године. Предузећа су и даље највише користила кредите за обртна средства (54%), а задржано је и релативно високо учешће инвестиционих кредита у новим кредитима (26%), што указује на задржавање њиховог појачаног значаја у финансирању инвестиција. Такође, утицај доспећа субвенционисаних кредита континуирано је слабио све до краја јуна, када су доспели и последњи кредити из овог програма. Истовремено, настављене су активности банака на плану решавања питања проблематичних кредита, кроз отпис и продају дела тих потраживања лицима ван банкарског сектора.

Кредити становништву расли су још бржим темпом и у Т2 је остварен највећи тромесечни прираст кредита у последњих седам година.

Износ новоодобрених кредита становништву у другом тромесечју био је за трећину виши него у истом периоду претходне године, а грађани су и даље највише користили готовинске кредите и кредите за рефинансирање (61%), који су били готово у потпуности у динарима. Настављена су и нешто повољнија кретања на сегменту стамбених кредита – износ нових стамбених кредита повећан је у односу на Т1 и на њих се у просеку односило око 14% новоодобрених кредита грађанима.

Грађани су наставили да се све више задужују у динарима, што је утицало на то да се динаризиција пласмана становништву додатно повећа. С друге стране, удео динарских кредита у укупним кредитима привреди био је нешто нижи него крајем 2015, делом и због доспећа динарских кредита одобрених у оквиру програма субвенционисаних кредита.

Приликом финансирања кредитне активности банке су се ослањале на домаће изворе финансирања, пре свега на динарске и девизне депозите привреде и становништва, а у претходном тромесечју кредитни потенцијал је повећан и по основу смањења стопа девизне обавезне резерве.

Резултати спровођења Стратегије за решавање проблематичних кредита су видљиви – учешће проблематичних кредита у укупним кредитима наставило је да се смањује и код привреде и код становништва. Паду тог учешћа доприноси наплата, реструктурирање, отпис и продаја дела проблематичних кредита, с једне стране, и раст нових кредита, с друге стране. Решавањем питања проблематичних кредита у средњем року смањиће се и обавеза резервисања банака по овом основу, што ће повећати и потенцијал за ново кредитирање.

Имајући у виду очекивано убрзање економске активности и досадашње ублажавање монетарне политике, у наредном периоду очекује се даљи раст кредитне активности, што је потврђено и очекивањима банака изнетим у оквиру анкета о кредитној активности.

¹ Обрачунато по курсу динара према евр, швајцарском франку и долару на дан 30. септембра 2014. (тзв. програмски курс који се користи за потребе праћења аранжмана с ММФ-ом), узимајући у обзир валутну структуру потраживања по основу кредита.

I. Сектор привреде

1. Кредити привреди

Након сезонски уобичајено ниже активности почетком године, кредитирање предузећа је повећано у наредним месецима. Истовремено, утицај доспећа субвенционисаних кредита био је све слабији, док су активности банака у погледу решавања *NPL* настављене. Износ новоодобрених кредита премашио је износе доспећа током Т2, што је резултирало повећањем стања кредита привреди, које је у јуну износило 1.114,2 млрд динара, док је њихово учешће у оцењеном годишњем БДП-у износило 27,6%. Посматрано на мг. нивоу, кредити привреди од маја поново бележе раст, који је у јуну, искључујући ефекат промене девизног курса, износио 1,2%.

Без ефекта промене девизног курса, кредити привреди су у Т2 остварили раст од 1,5%, или 16,8 млрд динара. Тај раст је резултат повећаног кредитирања привредних друштава.

Раст потраживања по основу кредита у Т2 је остварен пре свега у оним секторима у којима се бележи раст економске активности – трговине, грађевинарства, прерађивачке индустрије и пољопривреде. С друге стране, потраживања банака од предузећа из сектора енергетике и саобраћаја била су нешто нижа него крајем Т1.

На повољнија кретања у Т2 указује и укупан износ **новоодобрених кредита привреди** (220,8 млрд динара), који је био за 12% виши него у истом периоду претходне године, при чему се 24% тог износа односило на кредите који су код исте банке рефинансирани под повољнијим условима. Тражња предузећа за кредитима, као и раније, била је у највећој мери вођена потребом финансирања обртних средстава, тако да су кредити за обртна средства чинили више од половине новоодобрених кредита привреди (око 54%). Задржано је и знатно учешће инвестиционих кредита у новоодобреним кредитима (око 26%), чиме је потврђен већи значај кредита у финансирању инвестиција. Захваљујући опоравку инвестиционог кредитирања, учешће те категорије кредита у стању потраживања од привреде наставља да расте и у јуну је износило 34,2%, или за 2,6 п.п. више него крајем 2015. И рачун кредитног портфолија је додатно продужена – кредити са оригиналном рочношћу дужом од две године у јуну су чинили две трећине потраживања од привреде.

Прираст кредита привреди, према валутама
(у млрд RSD)

Извор: НБС.

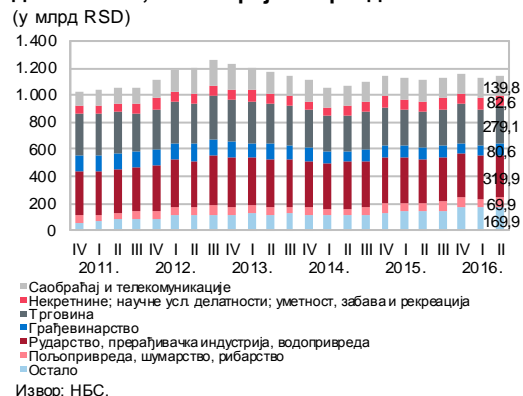
* Искључен ефекат промене курса.

Динамика отплате субвенционисаних динарских кредита одобрених у складу са програмом Владе у 2014. години

	У млн RSD	У млн EUR
2015.		
Јануар	2.910,9	25,1
Фебруар	4.925,4	42,2
Март	6.226,2	52,9
Април	7.189,0	60,6
Мај	8.468,0	71,0
Јун	9.388,6	78,0
Јул	11.338,9	92,7
Август	11.338,9	92,7
Септембар	11.338,9	92,7
Октобар	11.338,9	92,7
Новембар	11.338,9	92,7
Децембар	11.338,9	92,7
2016.		
Јануар	8.428,0	67,6
Фебруар	6.413,5	50,5
Март	5.112,7	39,8
Април	4.149,9	32,1
Мај	2.870,9	21,7
Јун	1.950,3	14,7
УКУПНО	136.066,8	1.112,5

Извор: Фонд за развој и прерачун НБС.

Структура кредита привреди према секторској делатности, стање крајем периода

Извор: НБС.

Степен динаризиције пласмана привреди у јуну је износио 19,1%, што је за 0,3 п.п. ниже него крајем 2015. Том смањењу је делом допринело и доспеће динарских кредита одобренх 2014. године у оквиру програма субвенционисаних кредита. Иако се предузећа и даље претежно задужују у инострану валути, задуживање у динарима веће је него раније – ново задужење привреде у динарима (око 22% у просеку у П1) више је за око 7 п.п. у односу на исти период претходне године. Ипак, евроиндексирани кредити и кредити у еврима и даље чине највећи део кредита привреди (76,8%), док се на кредите у доларима и швајцарским францима односи знатно мањи део портфолија – 2,3% и 1,0%, респективно.

Један од фактора који ограничава кредитну активност је релативно висок ниво *NPL*, који је у великој мери концентрисан у сектору привреде. Ипак, учешће *NPL* у укупним кредитима привреди² у Т2 је додатно смањено, на 19,6% у јуну, што је за 2,1 п.п. ниже него крајем 2015. Паду тог учешћа, с једне стране, доприноси појачана активност банака на решавању *NPL* – наплата, реструктурирање, отпис и продаја дела *NPL*, а с друге стране, опоравак кредитне активности. Износ *NPL* које су банке уступиле лицима ван банкарског сектора у П1 премашило је онај у целој 2015. години. Највише проблема у отплати кредита и даље имају предузећа из сектора грађевинарства (око 35%), мада је остварен напредак у односу на средину 2015, када је више од половине кредита у овој области имало статус *NPL*. И поред релативно високог учешћа *NPL* у укупним кредитима, висока регулаторна резервисања за билансну изложеност, која и даље у потпуности покривају износ бруто *NPL* (114,7%), потврђују да је домаћи банкарски сектор стабилан. Показатељ адекватности капитала од 21,6% представља и додатну потврду да је домаћи банкарски сектор високо капитализован.³

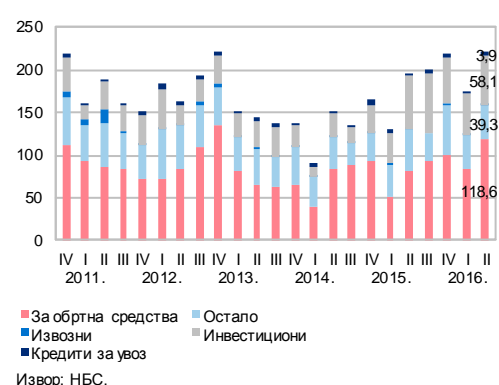
Очекујемо да ће се опоравак кредитне активности започет у 2015. наставити и у П2 2016. захваљујући очекиваном убрзању домаће економске активности⁴, ефектима досадашњег ублажавања монетарне политике и последичном паду каматних стопа на динарске кредите, као и даље ниским каматним стопама у зони евра. Такође, у циклусу смањења стопа обавезне девизне резерве, који је започет у септембру 2015.

² Обухвата привредна друштва и јавна предузећа. Уколико посматрамо само привредна друштва, учешће *NPL* у укупним кредитима у јуну је износило 20,9%, што је за 2,7 п.п. ниже него крајем 2015.

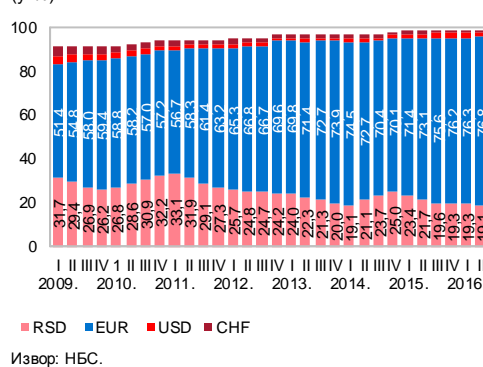
³ Високу капитализованост банкарског сектора потврдили су и резултати посебних дијагностичких испитивања квалитета aktive банака која су спроведена са стањем на дан 31. марта 2015. и која су обухватила 14 банака, чија актива чини 88% aktive банкарског сектора.

⁴ Наше економетријске анализе указују на то да економска активност претходи кредитној активности, тј. да кредитна активност у Србији има процикличан карактер с кашњењем од око једног тромесечја.

Структура новоодобрених кредита привреди (у млрд RSD)

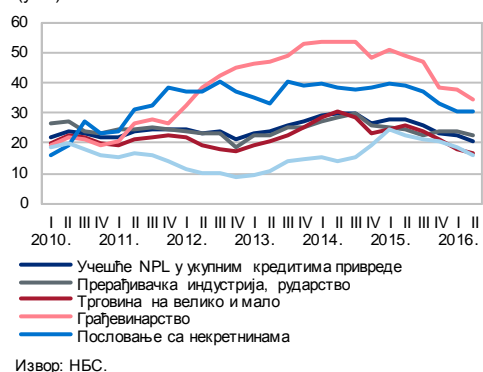
Валутна структура потраживања банака од привреде (у %)

Доприноси номиналном расту кредита банака привреди по наменама (мг. стопе раста, у п.п.)

Учешће бруто проблематичних кредита привредним друштвима (у %)

и трајао до фебруара 2016, додатно је увећан кредитни потенцијал банака. Пошто су средином године доспели и последњи субвенционисани кредити одобрени током 2014. године, ишчезао је и утицај тих доспећа на стање потраживања банака од привреде.

2. Цена задуживања привреде

Тренд пада каматних стопа на **новоодобрене динарске кредите привреди** постоји од септембра 2013. и уследио је након што је започет циклус смањења референтне каматне стопе у мају те године. Са убрзањем ублажавања монетарне политике током 2015, убрзан је и пад каматних стопа на кредите привреди, а тај пад је настављен и у прва два месеца 2016. Поред ублажавања монетарне политике, паду каматних стопа већ неко време доприноси и повећана конкуренција банака на кредитном тржишту. Смањење трошкова финансирања код привреде доприноси побољшању пословног резултата, што додатно подстиче улазак у нове инвестиционе пројекте.

Након што је у фебруару достигла свој најнижи ниво у П1 (5,7%), просечна пондерисана каматна стопа на новоодобрене динарске кредите привреди порасла је у марту на 6,6%, а толико је износила и у јуну, што је за 0,4 п.п. више него крајем 2015. При томе, стопе на кредите за обртна средства (5,9%) и извозне кредите (4,5%) у јуну су биле ниже, а на инвестиционе (7,7%) и остале кредите (7,5%) више у односу на крај 2015.

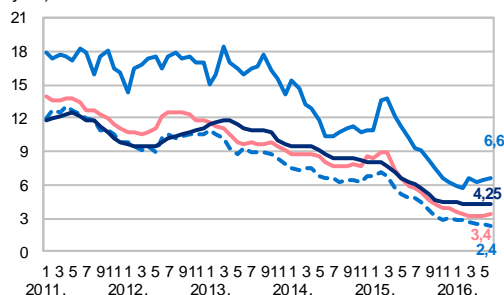
Просечна пондерисана каматна стопа на евро и евроиндексиране кредите привреди опадала је из месеца у месец, чему су допринели наставак пада стопа на тржишту новца у зони евра, али и смањење ризика улагања и повољнији изгледи српске привреде. Просечна цена евроиндексираних кредита и кредита у еврима у П1 је укупно снижена за 0,7 п.п. и у јуну је износила 3,5%. Пад је био најизраженији за евроиндексиране кредите за обртна средства (за 1,0 п.п., на 3,4%), а снижене су и стопе на инвестиционе кредите (на 3,9%) и кредите за увоз (на 2,4%), док је цена осталих кредита (3,6%) била непромењена у односу на крај 2015.

3. Оцена понуде и тражње за кредитима – на основу резултата анкета о кредитној активности

Резултати јулске анкете Народне банке Србије о кредитној активности банака показују да су кредитни стандарди, после привременог поопштравања почетком године, ублажени у Т2. На то су пре свега утицали конкуренција међу банкама и нижи трошкови извора за кредите. Ти

Кретање каматних стопа на динарске кредите и депозите привреди*

(просечне пондерисане вредности, на годишњем нивоу, у %)

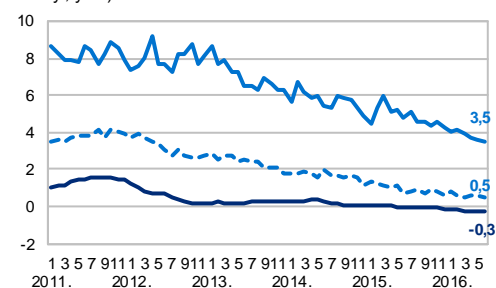
— Новоодобрени динарски кредити привреди
 - - - - - Новоположени динарски депозити привреде
 — BELIBOR 3M, просек периода
 — Референтна каматна стопа, просек периода

Извор: НБС.

* Искључени револвинг кредити, прекорачења по текућем рачуну и дуг по кредитним картицама.

Кретање каматних стопа на девизне кредите и депозите привреди*

(просечне пондерисане вредности, на годишњем нивоу, у %)

— Новоодобрени девизни кредити привреди**
 - - - - - Новоположени девизни депозити привреде
 — EURIBOR 3M

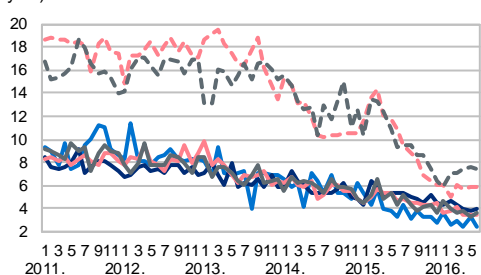
Извор: НБС и Европска банкарска федерација.

* Искључени револвинг кредити, прекорачења по текућем рачуну и дуг по кредитним картицама.

** У еврима и евроиндексирани.

Кретање каматних стопа на кредите привреди

(просечне пондерисане вредности, на годишњем нивоу, у %)

— Кредити за увоз девизни*
 - - - - - Инвестициони девизно индексирани*
 — За обртна средства девизно индексирани*
 - - - - - Остали девизно индексирани*
 — За обртна средства динарски
 - - - - - Остали динарски

Извор: НБС

* У еврима и евроиндексирани.

II. Сектор становништва

1. Кредити становништву

Кредити становништву наставили су да убрзавају раст током 2016. Стање кредита сектору становништва у јуну је износило 794,1 млрд динара, што је чинило преко 40% укупних потраживања банака од немонетарног сектора. И њихово учешће у оцењеном БДП-у наставило је да расте и у јуну је износило 19,7%, или за 0,7 п.п. више него крајем 2015.

Током Т2 кредити становништву су, искључујући ефекат промене курса, повећани за 3,4%, или 25,5 млрд динара, што је највећи тромесечни прираст кредита још од Т3 2008. И њихов мг. раст додатно је убрзан током Т2 и у јуну је износио 7,2%.

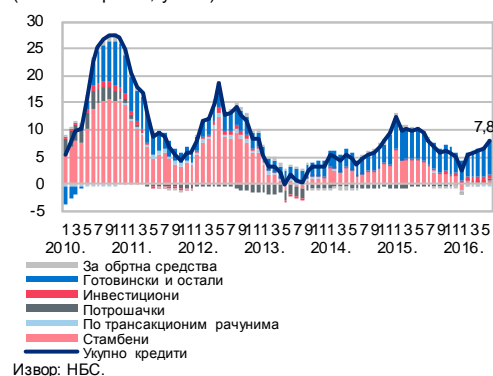
Обим **новоодобрених кредита** становништву у Т2 (95,5 млрд динара) био је за трећину виши у односу на исти период претходне године, а грађани су и даље највише користили готовинске кредите и кредите за рефинансирање. Под утицајем конкуренције банке су наставиле да продужавају рочност, повећавају износ и снижавају каматне стопе на ове кредите. Током Т2 ти кредити су у просеку чинили 61% новоодобрених кредита становништву и били су готово у потпуности у динарима (преко 99%), а око 70% њих било је с роком отплате преко пет година. И износ нових стамбених кредита повећан је у односу на претходне месеце, али је њихово учешће у укупним новим кредитима и даље релативно скромно (око 14%). Задуживање по кредитним картицама и прекорачењима по текућим рачунима било је на сличном нивоу као у Т1.

С обзиром на то да међу новоодобреним кредитима становништву већ дуже време доминирају готовински кредити и кредити за рефинансирање, постепено се мења структура кредита. Стамбени кредити и даље имају највише учешће (44,5% у јуну), али је оно смањено (за 1,7 п.п.) у односу на крај 2015, док је учешће готовинских кредита додатно повећано (за 1,2 п.п. у Т2, или за 1,5 п.п. у П1) на 31,3%. На потрошачке кредите односи се 2,6% потраживања по основу кредита становништву. Те кредите највећим делом чине кредити за куповину аутомобила, док се за финансирање осталих облика потрошње грађани више одлучују за готовинске кредите због једноставније и брже процедуре приликом одобравања.

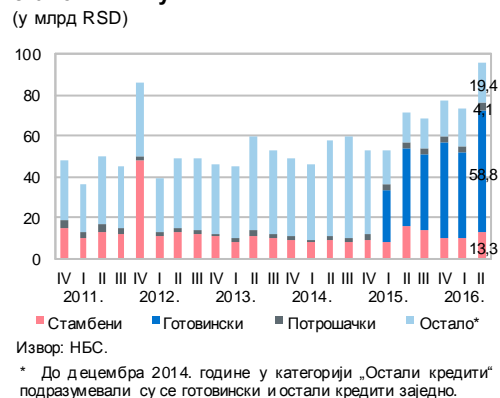
Прираст кредита становништву, према валутама (у млрд RSD)

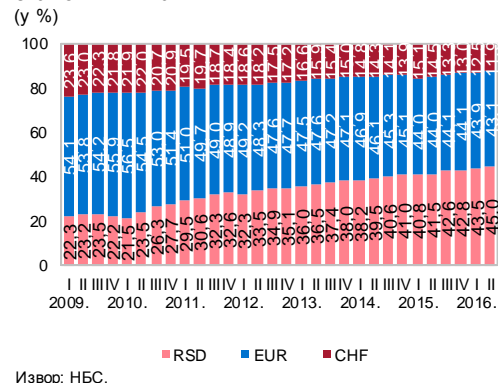
Доприноси номиналном расту кредита банака становништву по наменама (мг. стопе раста, у п.п.)

Структура новоодобрених кредита становништву (у млрд RSD)

Валутна структура потраживања банака од становништва (у %)

најмање коришћене динарске кредите, за адаптацију стамбеног простора, незнатно кориговане наниже (за 0,1 п.п., на 6,7%).

И каматне стопе на све врсте **кредита становништву у девизном знаку** током Т2 су додатно смањене. Просечна пондерисана каматна стопа на новоодobreне кредите у еврима и динарске евроиндексирани кредите у Т2 је снижена за додатних 0,7 п.п., чиме је њен пад од почетка године достигао 1,3 п.п. Највећи пад у П1 исказале су стопе на готовинске кредите (за 1,7 п.п., на 3,7%), док су стопе на потрошачке и остале кредите снижене за по 0,6 п.п., на 5,7% и 7,4%, респективно. Цена стамбеног кредитирања била је нижа за 0,4 п.п. и у јуну је износила 3,5%.

3. Оцена понуде и тражње за кредитима – на основу резултата анкете о кредитној активности

Раст кредита становништву, према оцени банака, резултат је наставак повољног деловања фактора и на страни понуде и на страни тражње.

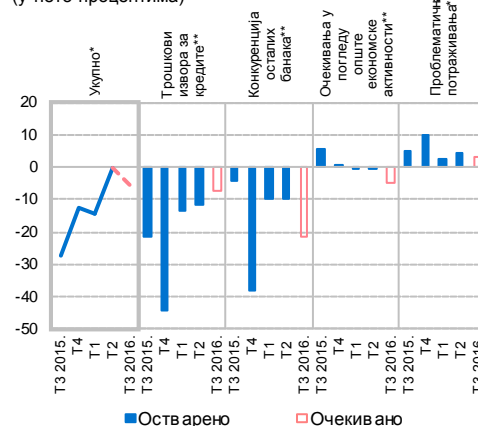
Банке су, према резултатима јулске **анкете Народне банке Србије о кредитној активности банака**, и у Т2 наставиле са ублажавањем кредитних стандарда становништву. Стандарди су ублажени и за динарске и за девизне кредите, а као и код привреде, то ублажавање је било вођено пре свега нижим трошковима извора за кредите и конкуренцијом банака.

Тренд снижења каматних маржи је настављен, пратећи трошкови били су нижи, а нуђени су и повољнији рокови отплате, уз нешто блаже захтеве у погледу колатерала.

У складу са очекивањима банака, тражња грађана за кредитима наставила је да расте и била је пре свега вођена потребом рефинансирања постојећих обавеза, тако да су и даље готовински кредити и кредити за рефинансирање били најтраженији. Друго тромесечје заредом бележи се знатан раст тражње за стамбеним кредитима, при чему је куповина непокретности означена као други најзначајнији фактор који подстиче раст тражње. И раст зарада и запослености наводе се као фактори који су утицали на раст новог задуживања грађана. Наставак раста тражње очекује се и у наредном периоду и, према оцени банака, требало би пре свега да буде подстакнут рефинансирањем постојећих обавеза и куповином непокретности.

Оцене изнете у последњој расположивој **ЕИБ-овој Анкети о кредитној активности у земљама централне и југоисточне Европе** указују на знатан раст тражње за стамбеним кредитима и кредитима намењеним потрошњи у Србији, који је био изнад просека региона, а изнете су оцене да ће се тај раст наставити и у наредном периоду.

Утицај појединих фактора на промену кредитних стандарда у одобравању кредита и кредитних линија становништву (у нето процентима)

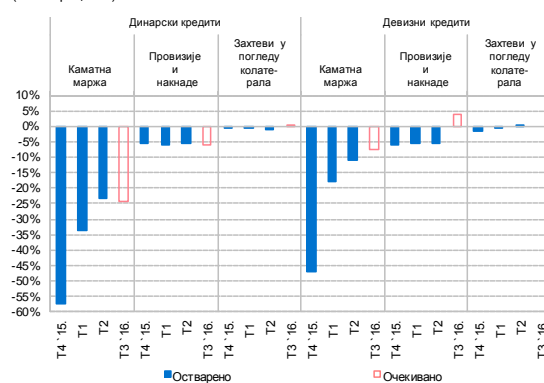

Извор: НБС.

* Позитивне вредности указују на поштравање, а негативне на ублажавање кредитних стандарда у односу на претходно тромесечје.

** Позитивне вредности указују на допринос датог фактора поштравању, а негативне ублажавању кредитних стандарда.

Промена услова за одобравање кредита становништву (нето проценат)

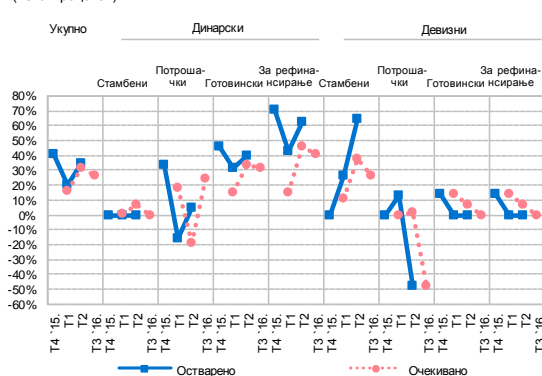

Извор: НБС.

* Позитивна вредност указује на поштравање услова, негативна на ублажавање услова.

** На графиконима није приказан интезитет промене.

Промена тражње становништва за кредитима (нето проценат)

Извор: НБС.

* Позитивна вредност указује на повећање тражње, негативна на смањење тражње

** На графиконима није приказан интезитет промене.

Учесници ове анкете очекују да ће стандарди за стамбене кредите бити ублажени, за разлику од просека региона, где се не очекује промена. И стандарди за кредите намењене потрошњи требало би да буду ублажени, у складу с трендовима у региону. Ограничавајући утицај *NPL* на кредитну активност слаби – показатељи *NPL* су побољшани у претходном периоду, а наставак таквих кретања очекује се и надаље.